

generates overall physical qualities: stamina, speed, flexibility, strength, agility. Special physical training is aimed at developing and improving the special qualities that are needed in the future professional activity, and increasing the reliability of psychophysiological organism. Special physical training includes sports, outdoor games, special complicated games and exercises. Some exercises are athletics, gymnastics, acrobatics, ski training and swimming. Exercises on fitness equipment for flight crew are performed using special methods. It is noted that it is important for students to adopt a habit of regular physical exercises. The self-development form of physical training involves exercises, which serve special purposes under special conditions. They are provided for aviation specialists who suffer performance impairment in the professional activity. The main objective is to maintain human performance while on duty. The exercises are selected taking into account long-term reduced mobility and functional degradation of individual systems and the whole organism. Exercises performed during long-haul flights should create a positive emotional background and should not cause excessive fatigue.

It is concluded that professional activity in civil aviation requires a whole range of physical and psycho-physiological characteristics that determine the aviation specialists' readiness to perform professional tasks under normal and stress conditions. Goal-oriented physical training is the most effective way to increase human performance of aviation professionals.

Key words: *professional longevity, aviation specialist, flight safety, psycho-physiological readiness, physical exercises, methods of physical training, special physical training, civil aviation.*

УДК 81'243:17.022.1:37.091.12.011.3-051

Н. О. Прус

Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ – ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ

У статті йдеться про роль викладача іноземної мови на сучасному етапі розвитку суспільства. На основі проведеного аналізу наукового матеріалу автор доводить необхідність побудови позитивного професійного іміджу викладача іноземної мови; визначає його структурні складові та розкриває сутність кожного з них. Обґрунтовуючи необхідність формування позитивного іміджу викладача як одного з основних критеріїв досягнення успіху, автор приходить до висновку, що процес побудови іміджу починається ще в студентські роки та не припиняється протягом усієї професійної діяльності.

Ключові слова: *імідж, викладач іноземних мов, критерії, професійна діяльність, роль, структурні складові, формування, успіх.*

Постановка проблеми. У зв'язку зі зміною економічної ситуації в країні, з постійним розвитком суспільно-значущих характеристик професійної діяльності висувуються нові вимоги щодо професійних якостей майбутніх фахівців, рівня їх свідомості та ставлення до праці. Вища освіта не лишається осторонь. У контексті проведення демократизації та реформування освітньої галузі в «Національній доктрині розвитку освіти» акцентується увага на професійній самореалізації педагогічних працівників та надається велике значення саме створенню оптимальних умов для

реалізації професійної діяльності. Таким чином, проведення реформування вищої освіти має на меті забезпечити підвищення якості підготовки справжніх конкурентоспроможних професіоналів, що зможуть досить легко адаптуватися до існуючих умов.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що на сучасному етапі основним важелем економічного, суспільно-політичного, культурного розвитку є налагодження міжнародної співпраці, зростання інтеркультурного спілкування, тому вивчення іноземної мови стає невід'ємною складовою сучасного життя та абсолютно змінює ставлення до самого предмета «Іноземна мова», а постать викладача іноземної мови набуває особливої значущості, приділяється велика увага його професійній компетентності, особистісним якостям.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням проблеми формування позитивного професійного іміджу займалися такі науковці як О. Перелігіна, В. Шепель, В. Черепанова, феномен Я-образу педагога вивчали І. Зязюн, О. Саннікова, В. Горчакова, позитивний імідж педагога аналізували О. Калюжний, А. Панасюк, М. Сперанська-Скарга, І. Розмолочикова, М. Навроцька, І. Ніколаєску.

Метою статті є обґрунтування необхідності формування професійного позитивного іміджу викладача іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Навчання у вищому навчальному закладі пов'язане з постійною взаємодією викладача зі студентами. Вивчення та засвоєння іноземної мови – це безперервний процес комунікації, якість якого залежить від готовності студентів сприймати інформацію, що надає викладач. Саме викладач сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку їх здібностей та оволодінню ними навичками самостійної роботи, формуванню вмінь критичного мислення та практичного використання вивченого матеріалу. Таким чином, з огляду на специфіку педагогічної діяльності викладача іноземної мови, можемо зробити висновок, що основним знаряддям праці є його власна персона, а успішність навчального процесу, значною мірою, залежить від правильно сформованого позитивного іміджу. Саме імідж викладача, як інтегральна характеристика, що включає сукупність зовнішніх та внутрішніх особистісних, індивідуальних та професійних якостей педагога, сприяє ефективній педагогічній діяльності.

На нашу думку, провідною характеристикою професійного іміджу є його позитивність. Позитивний імідж викладача іноземної мови – це гармонійна сукупність зовнішніх та внутрішніх індивідуальних, особистісних і професійних якостей викладача, що демонструють його бажання, готовність та здатність до суб'єкт-суб'єктного спілкування з учасниками освітнього процесу [1, 42].

У психолого-педагогічній літературі зафіксовано різні спроби визначення основних складових позитивного іміджу педагога. На основі аналізу наукового матеріалу вважаємо можливим виділити такі компоненти іміджу викладача іноземних мов.

Складові іміджу викладача іноземних мов:

1. Зовнішній вигляд.
2. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
3. Культура поведінки.
4. Професійно-педагогічний компонент.
5. Внутрішня відповідність професії.
6. Внутрішня філософія та система цінностей.
7. Емоційно-вольовий компонент.

Спеціальність педагога відноситься до числа публічних професій, які, насамперед, пов'язані з авторитетом серед студентів. Чим вагоміше імідж викладача, тим вище авторитет, визнання й повага оточуючих. Отже, імідж є своєрідним інструментом, що допомагає будувати відносини. Студентська аудиторія – дуже вибаглива. Слід ураховувати, що в момент комунікації студенти сприймають та розшифровують не тільки сигнали, що свідомо контролюються викладачем, але також сигнали, що викладач не контролює. Так, студенти уважно ставляться до зовнішнього вигляду викладача, вони помічають найдрібніші деталі. Оскільки викладач іноземної мови – це посередник між двома культурами, тому він має вміти себе подати в світі міжкультурного діалогу стилів, зовнішній вигляд повинен допомагати привернути увагу, викликати позитивні почуття, довіру й симпатію, налаштовувати на співпрацю. Завдяки одягу, зачісці та макіяжу викладач створює свій особистий стиль, найголовнішими показниками якого стають охайність, акуратність, стриманість, привабливість, елегантність, вміння розумно поєднувати модні тенденції.

Результати досліджень показали, що при сприйнятті нової інформації та нових обличчя людина застосовує всі свої сенсорні канали в такій пропорції:

- 1) зір – 75 %;
- 2) слух – 13 %;
- 3) дотик – 6 %;
- 4) запах – 6 % [5, 201].

Наведене відсоткове співвідношення участі органів сприйняття в аналізі нової інформації підтверджує той факт, що зір та візуальна картинка відіграють досить велике значення у формуванні першого враження про викладача. А вже візуальний образ доповнюється та розширюється невербальними засобами спілкування, до яких відносять рухи тіла (жести, міміку, пантоміміку), інші засоби зовнішньої передачі емоційної стану, за допомогою яких викладач може виражати свої почуття, відношення до своєї роботи та ставлення до діяльності студентів.

Сучасні психологічні дослідження приділяють дуже велику увагу невербальним засобам спілкування. Психологи стверджують, що саме перше враження формує ставлення до інших, а на формування першого враження значною мірою впливають несловесні засоби комунікації. Австралійський спеціаліст А. Піз у книзі «Мова рухів тіла» доводить, що за допомогою слів передається лише 7 % інформації, за допомогою звукових засобів (тон голосу, інтонація тощо) – 38 %, а за рахунок невербальних засобів – 55 % [6, 13].

З огляду на те, що невербальні засоби спілкування передають ставлення до співрозмовника, з'являється термін невербальна поведінка. Невербальна поведінка, як мова підсвідомості, виступає засобом вираження психічного стану людини, вона є проявом культури (як особистої, так і національної). Слід зауважити, що невербальна поведінка – це дієвий та дуже важливий інструмент побудови іміджу викладача. Саме невербальна поведінка розкриває внутрішній світ особистості, посилює емоційну насиченість словесного повідомлення, підтримує оптимальний рівень близькості в процесі спілкування. Тому щира посмішка, відкритий і прямий погляд, живі виразні очі, плавні рухи, спокійна жестикуляція, упевнена хода допомагають налагодженню позитивного контакту, налаштовують на плідну співпрацю, сприяють підвищенню авторитету викладача. Проте найбільшу увагу слід приділяти виразу обличчя, його експресії. Лише одним виразом обличчя педагог може показати свої почуття та внутрішній стан, продемонструвати своє ставлення до аудиторії. Викладач повинен вміти контролювати свої емоції, не показувати свої переживання, почуття, поганий настрій, бо саме обличчя та очі відразу видають внутрішній стан. Підводячи підсумок усьому вищесказаному, можна зробити висновок, що невербальні засоби комунікації сприяють активізації спілкування викладача зі студентами та підвищують продуктивність навчальної діяльності.

Не менш важливу роль при створенні іміджу викладача відіграє його культура поведінки. Адже культура поведінки характеризує викладача як особистість, що відповідає суспільним нормам та вимогам. Для викладача – це, насамперед, професійна якість, яка формує його образ, а в початковому процесі виступає одним із засобів виховання студентів та дієвим фактором створення здорової робочої атмосфери. Однією з основних складових професійної культури та професійного саморозвитку викладача є педагогічна етика. Під педагогічною етикою розуміють «норми та правила поведінки педагога, що забезпечують моральний характер педагогічної діяльності та взаємовідносин, що обумовлені педагогічною діяльністю; професійна моральність педагога» [7, 279]. Етика обґрунтовує моральні ідеали, моделі людських взаємин і способів їх реалізації. Етичні ідеали існують у вигляді системи норм, традицій, професійно етичних кодексів. Вони допомагають регулювати поведінку людей у суспільстві та

між собою, а в межах конкретної професійної діяльності стають дієвими засобами оцінки вчинків [1, 268]. Таким чином, етика самого викладача характеризується нормами моралі, які він прийняв особисто для себе та які проявляються в його поведінці та професійній діяльності. Однією з найголовніших моральних вимог педагогічної етики є любов до своїх вихованців, учнів, студентів. Якщо викладач любить учнів, то він сприймає їх такими, якими вони є, з усіма їх позитивними якостями та недоліками, він розуміє їх, співпереживає, співчуває та має бажання допомогти. Любов проявляється на рівні моральних відносин педагога до студентів. Ці відносини будуються на довірі, повазі, доброті, доброзичливості, чуйності, людяності, терпимості, врівноваженості, витримці. Саме любов до своїх студентів є основою формування педагогічного оптимізму педагога – віри в можливість, вміння бачити в учнях найкраще, віри у власні можливості та успіх своєї справи, професійного обов'язку, відповідальності, педагогічної совісті, педагогічної справедливості та професійної самовідданості [5, 44].

У процесі педагогічної діяльності відбувається також становлення та розвиток професійних якостей викладача, його особистого стилю роботи, його педагогічної майстерності. Ці найважливіші елементи відіграють не менш значиму роль у формуванні іміджу викладача іноземних мов. Саме педагогічна майстерність доповнює особистісні якості та природні риси викладача. Постійне прагнення до самовдосконалення, саморозвитку, підвищення професійної майстерності, оволодіння новими технологіями навчання характеризує зацікавленого та прогресивного викладача, який внутрішньо відповідає образу обраної професії. Викладач має подобатися, вміти приваблювати до себе, бути оригінальним, проявляти своє особистісне в творчій діяльності. Адже викладання – це мистецтво, яке потребує творчого підходу. Конкурентоспроможний педагог має бути справжнім артистом, що завжди генерує безліч ідей, створює нестандартні ситуації, об'єднує традиційні та інноваційні методи навчання, вміє імпровізувати, здатен до самопрезентації, залишається істинним режисером начального процесу. Бо саме такий педагог здатен створити свою педагогічну систему, яка сприятиме отриманню найкращих результатів своєї діяльності. Творчий і професійний потенціал викладача формується на основі отриманого соціального досвіду, психолого-педагогічних знань, нових ідей, умінь і навичок, що дозволяють знаходити та застосовувати на практиці, новаторські форми та методи, таким чином удосконалювати виконання власних професійних функцій.

Дуже важливе значення для професійної діяльності викладача має його авторитет. Ще А. С. Макаренко зазначав, що педагог, який не має авторитету, не може бути педагогом. Отже, педагогічний авторитет – «це професійна та особиста позиція педагога, яка зумовлює його вплив на учнів та спирається на високі особистісні та професійні якості» [7, 278].

Авторитет викладача справляє психолого-педагогічний та емоційний вплив на студентів. Бо атмосфера, що створює авторитетний педагог під час занять, сприяє розвитку творчої особистості, спонукає до активного самовиразу, формуванню взаємної довіри та поваги.

Слід зауважити, що всі професійно значущі якості викладача виявляються, розвиваються та вдосконалюються в процесі педагогічної діяльності. Тільки в роботі викладач набуває професійного досвіду та будує свою професійну репутацію. Звичайно, імідж викладача починає зароджуватися ще в студентські роки, але саме в процесі професійно-педагогічної діяльності відбувається його формування як невід'ємного компоненту особистості педагога. Внутрішня філософія, система цінностей людини стають базою для формування професійних якостей, особистого стилю роботи та, насамперед, професійного іміджу. Під внутрішньою філософією ми розуміємо життєві установки, моральне кредо, індивідуальні якості, що обумовлюють світоглядне самовизначення педагога. Кожна людина має свої цінності, життєві установки, які формують її внутрішній світ, її духовність та допомагають будувати й гармонізувати стосунки з оточуючими. Не можна відділяти емоційну складову від внутрішнього світу. Бо емоції, почуття, переживання, настрої також характеризують особистість педагога та сприяють побудові його позитивного іміджу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, з огляду на вищесказане можемо зробити висновок, що кожний компонент педагогічного іміджу викладача іноземних мов відіграє дуже важливе значення при його формуванні. Адже тільки позитивний ефективний професійний імідж, найголовнішими показниками якого стають: задоволеність своєю працею; задоволеність своїми стосунками з колегами, студентами, адміністрацією навчального закладу; єдність цінностей викладача з соціальними цінностями навчального закладу; достатній рівень професійного авторитету викладача серед колег, студентів, керівництва; невисокий рівень конфліктності [3, 182], допоможе успішно вирішити такі завдання: досягти внутрішнього комфорту та внутрішньої самоповаги; підійнятися вгору по соціальних сходах; покращити професійні результати [2, 18]. У подальших розвідках автор планує дослідити етапність формування професійного іміджу педагога та на підставі дослідженого матеріалу визначити етапи побудови іміджу викладача іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безрукова Н. В. Педагогический артистизм как составляющая имиджа конкурентоспособного преподавателя высшей школы / Н. В. Безрукова. – Знание. Понимание. Умение. – 2010. – № 2 – С. 42–45.
2. Енциклопедія освіти / АПН України ; головн. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Змановская Е. В. Руководство по управлению личным имиджем / Е. В. Змановская. – СПб. : Речь, 2005. – 144 с.

4. Мартынова Н. В. Профессиональный имидж учителя как объект педагогического анализа / Н. В. Мартынова // Мир науки, культуры, образования. – 2009. – № 6. – С. 179–182.

5. Никитина Н. Н. Введение в педагогическую деятельность: Теория и практика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Н. Н. Никитина, Н. В. Кислинская. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 224 с.

6. Панфилова А. П. Имидж делового человека : учебное пособие / А. П. Панфилова. – СПб. : ИВЭСЭП, Знание, 2007. – 490 с.

7. Пиз А. Язык телодвижений: как читать мысли других людей по их жестам / А. Пиз ; [пер. с англ. Н. Е. Котляр]. – Нижний Новгород : Ай Кью, 1992. – 262 с.

8. Щербакова Т. Н. Профессиональный имидж современного учителя иностранного языка / Т. Н. Щербакова // Теория и практика образования в современном мире : материалы II междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). – СПб. : Реноме, 2012. – С. 200–203.

РЕЗЮМЕ

Прус Н. А. Профессиональный позитивный имидж преподавателя иностранного языка – залог профессиональной успешности.

В статье речь идет о роли преподавателя иностранного языка на современном этапе развития общества. На основе проведенного анализа научного материала автор определяет составляющие элементы профессионального имиджа преподавателя иностранных языков, а также раскрывает сущность и важность каждого компонента. Обосновывает необходимость формирования позитивного имиджа как одного из основных критериев достижения успеха в профессиональной деятельности. Обосновывая необходимость формирования позитивного имиджа преподавателя, как одного из критериев достижения успеха в профессиональной деятельности, автор делает вывод: преподаватель должен постоянно работать над собой, саморазвиваться и самосовершенствоваться.

Ключевые слова: имидж, критерий, преподаватель иностранных языков, профессиональная деятельность, саморазвитие, самосовершенствование, составляющий элемент, формирование.

SUMMARY

Prus N. Professional positive image of foreign languages teacher – key to professional success.

The article focuses on the role of foreign language teachers at the present stage of society development. The purpose of the article is to justify the need for the formation of their positive image as one of the key criteria for success in their professional activities. Based on the analysis of research material, the author defines the structural elements of the professional image of a foreign languages teacher: appearance, verbal and non-verbal ways of communication, culture, behavior, professional and pedagogical component, internal consistency of the profession, internal philosophy and value system, emotional and volitional components. Justifying the need to create a positive image of foreign languages teacher as a mediator between the two cultures, the author concludes that in the construction of the professional image of the teachers they should pay special attention to their appearance: accuracy, restraint, attractiveness, elegance, intelligence by combining fashion trends and non-verbal behavior: facial expression, pantomime, gestures, tone of voice, intonation.

The teacher's behavior plays a very important role in creating the image, one of the main components of which is ethics. Ethics justifies moral ideals, models of human relationships. But one of the most important requirements of moral teaching ethics is the love to children. Love is the basis for the formation of pedagogical optimism and faith in the success of teaching.

In the process of teaching activity the development of personal and professional qualities of the teacher takes place, working style is determined, credibility is earned, the system of values and worldview are formed. All of these components are the basic characteristics that define a positive professional image of the teacher as the main criterion for achieving professional success. Thus, the author concludes that the image is a kind of tool that helps build relationships, enhance credibility, gain recognition and respect.

Further study will be devoted to exploring the stages of forming the teacher's professional image and on the basis of the material studied to identifying the main stages of forming the image of a foreign languages teacher.

Key words: *credibility, appearance, verbal and non-verbal behavior, teaching activities, culture, behavior, teacher's professional image, values, stages.*